

Spor etter fisk, datamaskiner, ord og tid

Thomas Hylland Eriksen

I et par-tre år har jeg skrevet en månedlig spalte i *Magasinet*, Dagbladets lørdagsbilag. Tanken bak spalten er at samfunnsvitere skal bruke sine fagkunnskaper på andre måter enn de er vant til. Ideen er ... glimrende. Sjangeren er mini-essayet. Maksimumslengde er 5000 tegn. Det er vanskeligere å skrive kort enn langt, og jeg bruker nesten alltid like lang tid på å stryke som på å skrive. Her er noen spor. Jeg husker ikke nøyaktig når de stod på trykk, og derfor er listen alfabetisk og ikke kronologisk. Mer kommer når jeg får ryddet i harddiskene mine.

Oktober 2007
THE

I fotballens skygge

Av og til er det beste å være en stor fisk i en liten dam. Der ligger en av globaliseringens største begrensninger.

‘Nå er det EM-kvalifisering som gjelder, men først skal det hjemlige seriemesterskapet avgjøres.’ Snart begynner vi å snakke slik selv, hvis vi ikke passer oss.

Fotballjournalistenes barbariske klisjeer siver inn i hverdagspråket; det er knapt til å unngå, for dette språket er blitt en del av luften vi puster i.

Tidligere i år utga Franklin Foer en bok om fotballens globalisering, "Fotball forklarer verden". Foer skriver om iranske fotballsupportere som drømmer om å slå USA, om skotske supportere som ikke bare hater England, men også det katolske nabolaget Celtic, om folk (vanligvis menn) som har alle sine geografikunnskaper fra fotballens verden.

Mange kan nikke gjenkjennende. Sønnen min, ni år gammel, vet at både Huddersfield og Blackburn er mellomstore byer i Midt-England, og i sommer nikket han gjenkjennende til veiskiltene vi suste forbi på det franske bondelandet, de pekte ut retningen til byer som Lyon, Nantes og Auxerre.

Fotballen er blitt et felles globalt språk, kanskje et av de viktigste, et lim som holder verden sammen. Da Danmark stemte nei til Maastricht-avtalen i 1992, sa Jacques Delors

at nå håpet han iallfall at danskene vant fotball-EM, for så ble de kanskje stolte over å være europeere igjen.

Danskene vant. Noen år tidligere var antropologen Eduardo Archetti på reise i Afrika, og han fikk problemer med sitt argentinske pass på flyplassen i Ouagadougou. Den uniformerte i skranken var ikke sikker på hva slags visum en argentiner burde ha -- han var ærlig talt ikke sikker på om han hadde hørt om Argentina. Etter noen minutters heftig parlamentering på bakrommet kom passkontrolløren ut igjen, åpnet Eduardos pass og stemplet det med en ekspansiv håndbevegelse og et bredt smil, idet han ytret det magiske ordet: 'Maradona.'

Fotballens enestående gjennomslagskraft henger sammen med dens særegne blanding av fysisk eleganse, intelligent strategi og rå brutalitet, dens uforutsigbarhet og utall av kombinasjonsmuligheter. Fotball er en ålreit sport, for å parafrasere en annen bidragsyter til denne spalten. Men som Foer og en mengde samfunnsforskere har påpekt, er den mer enn ålreit, for den er også dypt politisk. Irer og engelskmenn, Rangers og Celtic, Vålerenga og Lyn, afrikanere og europeere; du holder ikke med et lag som står for et land, en verdensdel, en religion eller en samfunnsklasse du misliker. Hvis det flerkulturelle Indonesia gjør alvor av å innføre sharia-lover, heier du formodentlig ikke noe mer på dem enn du ville ha heiet på nazi-Tyskland.

Når lyskasterne skrus på, faller mørket dystert over omgivelsene. Når det er knapphet på godene, i dette tilfellet publikums oppmerksomhet, fører den enes suksess til den andres fiasko. Jegere og sankere som gradvis blir presset ut i karrigere områder av de mer effektive, tallrike og velorganiserte jordbrukerne, har tradisjonelt enten assimilert seg, akseptert sin nye rolle i utkanten av verden, eller skapt seg en alternativ nisje.

Idrettene som gradvis er blitt skjøvet ut i skyggen av fotballen og den moderne medievirkeligheten, har fulgt ulike strategier. Noen, som skøytesport og orientering, ser ut til å ha akseptert sin skjebne utenfor flomlyset. Den dag i dag finnes det nordmenn blant verdens beste orienteringsløpere, men navnene deres kommer ikke i avisen. Og de

siste årenes forsøk på å gjøre skøytesporten mer seervennlig, har bare skapt sinne blant puritanerne og likegyldighet hos de andre.

Assimilasjon er nok enda mer vanlig -- fotballen suger til seg energi som i en annen tid ville ha blitt kanalisert i andre retninger. Hvis det er noen som tror at gutter alltid har vært monomant opptatt av fotball, tar de feil, og ikke bare fordi *'alltid* er et håpløst langt tidsrom. Forleden hørte jeg et Stompa-hørespill fra sekstitallet. Fotball ble ikke nevnt én gang.

Den tredje strategien, å skape alternative nisjer som ikke konkurrerer direkte med fotballen, er den mest interessante. Det beste eksempelet er kanskje de gæliske idrettene. I Irland blir du beundret hvis du gjør det godt i den engelske eliteserien, men nasjonalhelt blir du bare hvis du blir irsk mester i hurling eller gælisk fotball. Disse to idrettene, som kombinerer elementer fra fotball, rugby og hockey, er ekstremt hurtige og brutale lagsporter. De spilles bare av irer. Eller, rettere sagt: Man blir irsk av å drive med gælisk idrett.

Mot en slik strategi har fotballen lite å stille opp med. Hvis du scoret det avgjørende målet i den gæliske fotballfinalen, trenger du aldri å betale for en halvliter på den lokale puben resten av livet. Hvis du gjør det samme i europacupen i fotball, er problemet at du ikke har noen lokal pub der du bor. Og selv om du hadde hatt det, ville du aldri ha kommet frem til bardisken uten seks livvakter.

At det er bedre å være en stor fisk i en liten dam enn å være en liten fisk i en stor dam, vet vi. Mindre opplagt, men ikke mindre sant, er det at det kan være bedre å være en stor fisk i en liten dam, enn å være en stor fisk i en stor dam. Globaliseringen har kort sagt sine begrensninger.